HANDLEIDING KANSRIJK WONEN

SAMEN OP JEZELF

Els Bos-de Groot en Tanja van der Vinne
Viaa, Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

HANDLEIDING KANSRIJK WONEN

Deze handleiding is ontwikkeld door Stichting Kansrijk Wonen en Werkplaats Sociaal domein van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (hogeschool Viaa)

Els Bos-de Groot
Tanja van der Vinne
met medewerking van:
Eva Petra Simon
Lambert Jongetjes

Januari 2017

Werkplaatsen SOCIAAL DOMEIN

KANSRIJK-WONEN.NL

Handleiding Kansrijk Wonen
Deze handleiding is ontwikkeld door Stichting Kansrijk Wonen en Werkplaats Sociaal domein van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (hogeschool Viaa).

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Els Bos-de Groot
Tanja van der Vinne
met medewerking van:
Eva Petra Simon
Lambert Jongetjes

Januari 2017

Redactie: Ingrid Gorissen-Bügel
Vormgeving: Joukje Faber-Zijlstra
Afbeelding omslag: Kansrijk Wonen
ISBN 9789075545784

Viaa, Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Postbus 10030
8000 GA ZWOLLE
038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden
Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s).

Voorwoord

Je zou als jongere maar niet meer thuis kunnen wonen en wel behoefte hebben aan een steun in de rug om je leven goed op de rails te krijgen. Wat ben je dan een mazzelaar als je huisvesting en coaching kunt krijgen via het project 'Kansrijk Wonen'. Een buitengewoon project, dat uitgaat van de behoeften van jongeren en niet van de (on)mogelijkheden van wetgeving en leeftijdsgrenzen binnen het sociale domein.

Daarmee is 'Kansrijk Wonen' één van die pareltjes waar professionals en gemeenten trots op kunnen zijn: ze gaan uit van de bedoeling en tonen lef door te kiezen voor kleinschalige maatwerk-projecten voor en door jongeren. En dit lef wordt beloond: met een relatief beperkte investering in Kansrijk Wonen worden veel gemeenschapskosten op de langere termijn bespaard.

Tijdens een werkbezoek aan een 'Kansrijk Wonen-huis' in Kampen werd ik geraakt door het grote enthousiasme en betrokkenheid van bewoners en team. Ik hoop dat u tijdens het lezen van deze Handleiding Kansrijk Wonen even enthousiast wordt!

Atty Bruins
Leidinggevende Jeugdbeleid
Ministerie van VWS

www.kansrijk-wonen.nl

Inhoud

VOORWOORD 3

1 INLEIDING 7

2 PROBLEEM, DOELGROEP EN DOELSTELLING 9

2.1 DOELGROEP 9
2.2 VOORWAARDEN VOOR HULP VANUIT KANSRIJK WONEN 9
2.3 CONTRA-INDICATIES 9
2.4 DOELSTELLINGEN 9
2.4.1 Algemene doelstellingen 9
2.4.2 Specifieke doelstellingen 10

3 BESCHRIJVING VAN DE WERKWIJZE 11

3.1 VISIE ACHTER DE WERKWIJZE 11
3.2 INHOUD VAN DE WERKWIJZE 12
3.2.1 Methodische aspecten (uitvoering): 12
3.2.2 De algemene doelstellingen worden bereikt door aansturing van coördinatoren (professionals) op de volgende punten: 12
3.2.3 De specifieke doelstellingen worden bereikt door: 12
3.3 FASEN IN DE WERKWIJZE 13
3.4 POSITIONERING BINNEN INFORMELE – FORMELE HULP 14
3.5 BEOOGDE EFFECTEN 15

4 THEORETISCHE ONDERBOUWING 17

4.1 JONGEREN IN DE ADOLESCENTIEFASE EN JONGERENWERK 17
4.2 VRIJWILLIGE INZET IN RELATIE TOT BEROEPSKRACHTEN 18
4.3 DE BEROEPSKRACHT VAN KANSRIJK WONEN ALS 'PROFESSIONELE VRIEND' 20
4.4 EIGEN KRACHT 21
4.5 ERVARINGSDESKUNDIGHEID 22
4.6 DE RELATIE STAAT CENTRAAL 22

5 RANDVOORWAARDEN VOOR UITVOERING 25

5.1 ORGANISATORISCHE FACTOREN 25
5.2 SAMENWERKING 25
5.3 DESKUNDIGHEID VAN MEDEWERKERS 25
5.4 DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING 25
5.5 CASELOAD 25

LITERATUUR 27

1 Inleiding

Kansrijk Wonen biedt tijdelijke huisvesting voor jonge mensen die zelfstandig willen wonen. Het gaat om jongeren bij wie het thuis of op school niet zo lekker gaat. Ze willen graag op zichzelf, maar een beetje ondersteuning zou welkom zijn. In een huis van Kansrijk Wonen kunnen deze jongeren ongeveer een jaar terecht. Na een jaar kunnen ze meestal helemaal op eigen benen staan.

Een goede beschrijving van de werkwijze (strategie) van Kansrijk Wonen is van groot belang voor toepasbaarheid en overdraagbaarheid. Een beschrijving van de werkwijze zou voldoende handvatten moeten geven voor de toepassing: hulpverleners moeten in de praktijk goed uit de voeten kunnen met de handleiding. Door een heldere beschrijving in een handleiding is de werkwijze Kansrijk Wonen ook overdraagbaar: uitvoerende medewerkers kunnen op basis van de handleiding en een training de werkwijze uitvoeren. De handleiding is opgesteld aan de hand van het format voor methodiekbeschrijvingen zoals het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) dit voorschrijft.

2 Probleem, doelgroep en doelstelling

Rond de leeftijd van 18 jaar worden veel jongeren zelfstandig. Een aantal jongeren maakt rond die leeftijd een min of meer gedwongen stap naar zelfstandigheid, terwijl ze daar nog onvoldoende vaardigheden voor hebben.

2.1 Doelgroep

De doelgroep zijn jongeren tussen de 17 en 23 jaar die zelfstandig willen wonen, maar door moeilijkheden op het gebied van financiën, huisvesting, relaties/systeem, zingeving, sociaal en psychisch functioneren, werk/studie nog ondersteuning nodig hebben. Wanneer deze jongeren geheel zonder steun van volwassenen op eigen benen zouden moeten staan, raken zij in de moeilijkheden. Een van de risico's is dat jongeren met bovengenoemde (combinatie van) problemen gaan zwerven en dat zij moeilijk toegankelijk zijn voor professionele hulp. Door in het beginstadium van problemen jongeren hulp te bieden, kan voorkomen worden dat de problematiek verergert en intensievere, gespecialiseerde professionele hulp nodig is.

Het betreft jongeren die geen passende ondersteuning kunnen krijgen van het eigen sociale netwerk (ouders, familie, vrienden of anderen) en die nog onvoldoende vaardigheden hebben om zelfstandig te kunnen functioneren. Het betreft tevens jongeren die vastlopen en niet in staat zijn om zonder hulp structuur aan te brengen in hun leven (‘risicojongeren’) en jongeren die de grip op hun leven zijn kwijt geraakt en vaak zonder vaste woon of verblijfplaats zijn en soms overlast veroorzaken (‘zwerfjongeren’). Hierbij gaat het vaak ook om jongeren die al enige tijd hulpverlening hebben ontvangen maar afstand hebben tot de hulpverlening.

2.2 Voorwaarden voor hulp vanuit Kansrijk Wonen

- De jongeren hebben in principe geen indicatie voor hulpverlening. Indien er sprake is van een indicatie dan wordt dit in de eerste instantie beëindigd. Mocht toch blijken dat er intensievere professionele begeleiding nodig is, dan wordt afgewogen of dit bij de bestaande woonsituatie past of dat de jongere meer begeleiding nodig heeft bij het wonen.
- De jongeren zijn in de leeftijd van 17-23 jaar.
- De jongeren zijn afkomstig uit de regio of gemeente die het huis financiert.
- De jongeren hebben een redelijke mate van zelfstandigheid.
- De jongeren hebben een dagbesteding of zijn bereid een daginvulling te vinden.
- De jongeren willen coaching accepteren.
- De jongeren betalen maandelijks huur voor de huisvesting.
- De jongeren krijgen een begeleidingscontract voor één jaar. Uitstroom vindt plaats naar zelfstandig wonen of indien nodig naar andere vormen van begeleid wonen.

2.3 Contra-indicaties

In principe vindt met iedere jongere die zich aanmeldt een gesprek plaats. In dit gesprek wordt geïnventariseerd wat de behoeften van de jongere zijn en of Kansrijk Wonen dan de juiste stap is. Het kan zijn dat de jongere problematiek heeft die beter door gespecialiseerde jeugdhulp begeleid kan worden. Dit hangt af van een aantal factoren die te maken hebben met de bij 2.2. genoemde voorwaarden. Dan wordt de jongere begeleid naar een passende andere vorm van ondersteuning.

2.4 Doelstellingen

2.4.1 Algemene doelstellingen

- De jongere kan zelfstandig wonen.
- De jongere heeft zijn leven beter op orde.

- Met geschikte vrijwilligers onder professionele begeleiding wordt de hulp vormgegeven.

2.4.2 Specifieke doelstellingen

- De jongere kan zelfstandig functioneren en zelfstandig een huishouden voeren.
- Hierbij gaat het om praktische vaardigheden zoals koken, opruimen, schoonmaken en ook het kunnen benaderen van de juiste personen of instantie bij storingen in huis.
- De jongere is in staat om op een goede manier relaties aan te gaan, te onderhouden en kan op een goede manier een beroep doen op een steunend netwerk.
  Het gaat om vaardigheden om op een goede manier in contact met anderen te komen en het gaat om vaardigheden in het omgaan met tegenslagen, kritiek en emoties. Verder is van belang dat een jongere in staat is om actief gebruik te kunnen maken van een steunend netwerk.
- De jongere kan zich financieel zelfstandig redden. Hierbij gaat het o.a. om het bijhouden van een financiële administratie en het kunnen maken van een financiële planning.
- Het uiteindelijke doel van Kansrijk Wonen is dat de jongere na gemiddeld 12 tot 18 maanden weer optimaal kan meedoen in de maatschappij.

3 Beschrijving van de werkwijze

3.1 Visie achter de werkwijze

Kansrijk Wonen biedt huisvesting en informele begeleiding aan jongeren die zelfstandig willen wonen en die met informele ondersteuning hun leven beter op orde kunnen krijgen.

Focus ligt op presentie; het aandachtig en toegewijd betrokken zijn op de jongere, ruimte en erkenning bieden voor jongeren en onderlinge relaties van jongeren (peer-to-peer) en hun andere belangrijke relaties, zoals familie en buren.

Het werk is outreachend gericht op 'doen wat nodig is', in beweging, plaats en tijd. De vragen van de jongeren zijn leidend. Dat betekent maatwerk met diversiteit als startpunt en norm. Professionals kunnen meerdere 'talen' spreken (aansluiten), dienstbaar zijn en open staan ten gunste van keuzen van jongeren en staan hiermee bij het 'geleefde leven' van de jongere.

De focus bij het wonen ligt naast de individuele begeleiding in de vorm van 'professionele vriendschap', op de groepsintelligentie (de jongeren samen kunnen het oplossen) en teamverantwoordelijkheid van de coördinatoren met de jongeren samen.

Er wordt gebruik gemaakt van rolmodellen: hoofdbewoner is rolmodel, evenals coördinatoren en professionals in hun optreden als 'professionele vriend'. De begeleiding is 'bottom-up': gaat uit van kwaliteiten van jongeren, denkt in oplossingen, is faciliterend, gaat uit van samenwerken, is peer-to-peer, met korte lijnen, jongeren zelf zijn aan zet, er wordt perspectief geboden.

Kansrijk Wonen beheert en draagt het concept uit dat iedere bewoner gecoacht wordt door een vrijwilliger, niet zijnde een professioneel hulpverlener. Elke jongere heeft een eigen coach. Daarnaast woont er in ieder huis een hoofdbewoner. De hoofdbewoner woont samen met drie bewoners in een huis en is een aanspreekpunt en sfeermaker in het huis.

Kansrijk Wonen zorgt dat elke bewoner begeleid wordt door een 'coach', dit is een vrijwilliger, niet zijnde een professioneel hulpverlener, die minimaal eenmaal per week met de jongere spreekt en/of een activiteit onderneemt. Hiermee is er minder professionele afstand in het contact en meer (professionele) vriendschap.

Kansrijk Wonen ontwikkelt het concept van wonen en begeleiden voor andere doelgroepen dan jongeren alleen en situaties in de ruimste zin van het woord.

Door de eigen-kracht-benadering behoudt de jongere zelf de regie en is het netwerk van familie en vrienden actief betrokken bij de oplossingen voor de ontstane problemen. Deze visie betekent meer duurzaamheid in het leven van de jongere, omdat gebouwd wordt op het al aanwezige netwerk, wat kan helpen een zelfstandig leven zonder begeleiding voort te zetten. Met de actieve betrokkenheid van het netwerk en de aanwezigheid van een hoofdbewoner, alsmede de ondersteuning van de vrijwillige coaches, is het mogelijk om jongeren met een brede range aan problematiek te begeleiden. Door in een vroeg stadium het netwerk verantwoordelijk te maken, kunnen grotere problemen voorkomen worden, waarmee er een preventieve werking van de Kansrijk-Wonen-aanpak uitgaat. Door een netwerkbijeenkomst ontstaat in korte tijd inzicht in de problematiek en leemtes in het sociale netwerk.

Elke jongere maakt een Kansrijk Plan, waardoor het duidelijk is waar de jongere aan gaat werken en voor welke problemen er oplossingen moeten komen. Een Kansrijk Plan is geen voorwaarde. De jongere kan ook op een andere manier afspraken met zijn coach maken. Met het plan wordt de jongere eigenaarschap geboden.

Bewustwording van afstand en nabijheid en van machtselementen in de relatie tussen jongeren en de medewerkers is een belangrijk aspect van verantwoorde begeleiding. Kansrijk Wonen spant zich in om vormen van grensoverschrijdend gedrag te voorkomen en te hanteren. Dit vraagt

bewustwording en alertheid van alle betrokkenen rond een jongere, van coördinator tot coach. Het onderwerp sociale veiligheid is daarom een vast onderdeel van de intervisiebijeenkomsten, waarbij ook kennis wordt aangereikt. Verder maakt aandacht voor sociale veiligheid deel uit van de dagelijkse begeleiding. De begeleiding ligt op het positieve en niet op het negatieve (niet incident-gestuurd).

Samenwerking tussen medewerkers (coördinatoren) en vrijwilligers maakt de begeleiding/coaching voldoende deskundig en geeft een besparing in de hulpverleningskosten. De medewerkers hebben als overeenkomst dat zij feeling hebben met jongeren en over flexibiliteit en doortastendheid beschikken.

Jongeren die in de familiekring vastlopen, maar (nog) niet in aanmerking komen voor hulpverlening, kunnen gebruik maken van Kansrijk Wonen, waarbij met een netwerkbijeenkomst de verblijfsduur verkort wordt. De verwachting en ervaring is dat de aanpak van Kansrijk Wonen duurdere vormen van zorg voorkomt.

3.2 Inhoud van de werkwijze

3.2.1 Methodische aspecten (uitvoering):

- De coördinatoren zijn vertrouwenspersoon van de jongeren en staan in contact met hun ouders.
- De diversiteit aan kwaliteiten en competenties in het team is belangrijk en wordt gecoacht. Men kent elkaar en weet elkaar te vinden; ook buiten kantooruren.
- Waar nodig wordt de samenwerking gezocht met andere betrokken samenwerkingspartijen, zoals school en wijkteam. Hiermee wordt er integraal gewerkt en wordt fragmentatie voorkomen.
- De jongeren worden gecoacht in het bijhouden van hun Kansrijk Plan, dat draait om beheer van financiën, het hebben van een zinvolle dagbesteding, toeleiding naar de arbeidsmarkt en het invulling geven aan sociale netwerken met familie, vrienden, buurt.
- Kansrijk Wonen wil zorg dragen voor de sociale veiligheid in de begeleiding van de jongeren. Wanneer er klachten zijn over bejegening of over machtsmisbruik, kan contact worden opgenomen met een vertrouwenspersoon. Een vertrouwenspersoon zorgt voor de eerste opvang en begeleidt de klager. Een vertrouwenspersoon is verplicht om een klacht vertrouwelijk te behandelen.

3.2.2 De algemene doelstellingen worden bereikt door aansturing van coördinatoren (professionals) op de volgende punten:

- Het centraal stellen van de jongeren en hun behoeften, o.a. door het scheppen van een gunstig woonklimaat.
- Het werven en selecteren van geschikte vrijwilligers voor de begeleiding van de doelgroep (door de coördinatoren).
- Het uitvoeren van administratieve diensten om de doelstelling van Kansrijk Wonen te realiseren, uit te dragen en te bevorderen.
- Effectief en doelmatig aanwenden van voor de begeleiding beschikbare middelen.
- Het hebben van een beleid voor de dialoog met de samenwerkingsverbanden of organisaties die als belanghebbenden actief zijn.
- In overleg met woningbouwverenigingen huisvesting van bewoners te organiseren.

3.2.3 De specifieke doelstellingen worden bereikt door:

- Het ondertekenen van een begeleidingscontract ten aanzien van bepalingen omtrent het gebruik van de woonruimte en de bijbehorende begeleiding.
- Het Kansrijk Plan waarin vooraf de doelen worden afgestemd, bijgesteld en geëvalueerd naar het resultaat.
- Fasering in de begeleiding, per drie maanden een evaluatie en een eindgesprek.
- Activeren van het netwerk.

- Ondersteuning bij buurtcontacten.
- Ondersteuning door de hoofdbewoner bij praktische zaken en 'voorbeeldgedrag' (zo mogelijk een student van een Hogeschool).
- Het maken van een persoonlijk plan door de jongere met hulp van de coach.
- Huisvergaderingen.
- Contacten met verwijzers.
- Coach-overleggen en coaching coaches.
- Het bieden van extra ondersteuning bij zwaardere problematiek, door een huis van drie in plaats van vier bewoners.

Globale inhoud van de (tussen)gesprekken tussen de jongere en de coach:

- Kennismaking startgesprek
- Bespreking levensgebieden van de jongere (gezin, vrije tijd, onderwijs, werk, huisvesting, financiën, gezondheid)
- Wensen van de jongere
- Verwachtingsmanagement richting de jongere
- Benodigde ondersteuning in de komende periode
- Invulling van de coachrol voor de komende periode
- Mogelijkheden ondersteuning vanuit eigen netwerk
- Sociale veiligheid

3.3 Fasen in de werkwijze

Iedere jongere die zich aanmeldt, krijgt een startgesprek waarbij een coach/coördinator van Kansrijk Wonen meekijkt naar zijn/haar leven, waardoor er een denkproces over verandering op gang kan komen. Door dit startgesprek kan de aangemelde jongere in contact komen met de juiste hulp; zo nodig ook met meer gespecialiseerde jeugdhulp.

Daarna vindt een nadenkperiode plaats voor zowel de jongere als voor Kansrijk Wonen. Vervolgens vindt een overleg plaats met de coördinatoren dat kan leiden tot een besluit en een eventuele bezichtiging. Daarna wordt in overleg met de jongere de start bepaald. Er wordt een contract getekend (huur, borg, sleutel). Er wordt een coach toegewezen.

De werkwijze van Kansrijk Wonen is opgedeeld in periodes:

- De jongere maakt samen met de coach een Kansrijk Plan of maakt andere afspraken in de lijn van een Kansrijk Plan.
- Wekelijks contact tussen de coach en de jongere.
- Eén keer per vijf à zes weken huisvergadering met coördinator, hoofdbewoner, met jongeren en soms coaches.
- Minimaal eens per week bezoekt de coördinator het huis.
- Ieder kwartaal een tussenevaluaties door met de jongere, coach met jongerencoördinator.
- Afhankelijk van het startpunt wordt een familie/vriendenbijeenkomst (EKC) voorgesteld. Afhankelijk van de situatie kan dit ook een aantal weken later worden voorgesteld door de coördinatoren

met de jongere en zijn of haar coach.
Bespreken van de mogelijkheid van een netwerkoverleg (start met voorbereiding) door de coördinator met de jongere.

- Bij de tweede tussenevaluatie bespreken de jongere, coach en coördinator de woonsituatie na Kansrijk Wonen (vervolgplek bespreken) door coach met jongere.
- Eindevaluatie door coach, met jongere en coördinator.
- Sleutel inleveren door jongere bij coach.
- De jongeren kan met zijn coach zelf bepalen hoe zij het contact na Kansrijk Wonen willen laten voortbestaan. Dat kan zijn voor een incidenteel coachingsgesprek of voor zo nu en dan vriendschappelijk contact.

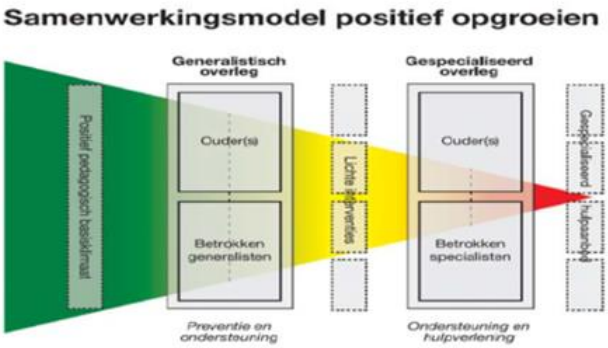
Eenmaal per zes weken is er een coachoverleg. Dit is een soort trainingsmoment en afstemmingsmoment.

Viermaal per jaar is er een hoofdbewonersoverleg. Daarbinnen vinden intervisie en reflectie op de rol van de hoofdbewoner en op het eigen handelen plaats onder begeleiding van de coördinatoren.

3.4 Positionering binnen informele – formele hulp

Kansrijk Wonen richt zich op jongeren zonder zorgindicatie, die het nog niet alleen redden. Zij kunnen direct bij de stichting aankloppen, maar ook via het Centrum Jeugd en Gezin, de huisarts, gemeente, woningbouwvereniging, wijkagent of een zorginstelling. Het accent ligt niet op hulpverlening maar op 'normaal wonen'.

Bij het positioneren van Kansrijk Wonen binnen de professionele hulpverlening kan gebruik worden gemaakt van 'De driehoek van preventief naar gespecialiseerde hulp'. Kansrijk Wonen zit op de grens van preventieve en professionele curatieve zorg. Het betreft preventief-vrijwillig en curatief-professioneel.

Voor Kansrijk Wonen zijn maatschappelijk gezien de volgende functies van belang:

1. Integratie van burgers.
2. Eigen en sociale verantwoordelijkheid ondersteunen en ertoe aanmoedigen.
3. Sociale rechten verwezenlijken door sociale ondersteuning te bieden (Van Ewijk, 2014).

Sociale ondersteuning gebeurt altijd vooral door burgers onderling, maar bij te grote sociale kwetsbaarheid van jeugd ondersteunt en intervenieert Kansrijk Wonen. Het uitvoeren van sociaal werk bij Kansrijk Wonen wordt verdeeld over professionals en vrijwilligers. Ook maakt Kansrijk Wonen gebruik van ervaringsdeskundigen die hoofdbewoner kunnen worden en daarmee hun ervaringen van de plaatsing bij Kansrijk Wonen goed kunnen inzetten en benutten.

De positionering van Kansrijk Wonen is ook te bezien vanuit de gradaties van professionele vriendschap in het volgende schema:

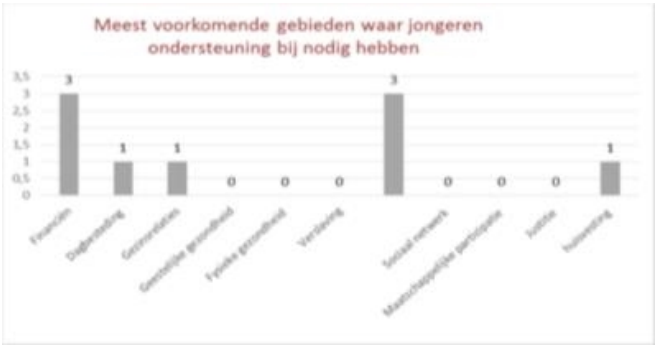
- Kind en direct omgeving. Betrokkene plus iemand uit informeel netwerk.
- Kind en geschoolde vrijwilliger (als coach, mentor, mediator) en informeel netwerk.

- Kind en professional en informeel netwerk. De handelingsverlegenheid is zo groot of het netwerk zo zwak dat een professional mee gaat helpen, maar die doet er alles aan om de directe omgeving erbij te betrekken.
- Kind en professional en expert en informeel netwerk. Nu worden ook experts ingeschakeld, maar wel passend in de lijn burger-professional-omgeving.
- Kind en institutionele setting. Dit is het uiterste redmiddel als al het voorgaande niet werkt en soms ook in crisissituaties waar direct gehandeld moet worden. Ook dan zal overigens de institutie, meer dan tot nu toe vaak gebeurt, de directe omgeving van de betrokkene erbij betrekken en zal ook de professionele vriend niet uit beeld verdwijnen (Van Ewijk, 2014).
- Vanuit het perspectief van de 'professionele vriend' is te zien dat Kansrijk Wonen zich vooral op de eerste drie gradaties van professionele vriendschap richt. Bij meer ingewikkelde problematiek zullen zij verwijzen naar instellingen met specifieke expertise, die zich richten op de vierde en vijfde gradatie van professionele vriendschap.

3.5 Beoogde effecten

De beoogde effecten van Kansrijk Wonen zijn:

- De jongere leert eigen kwaliteiten inzetten op de verschillende levensgebieden.
- De jongere kan omgaan met de veranderende positie in zijn gezin van herkomst in het proces van zelfstandig worden, zo nodig in samenspraak met zijn context.
- De jongere kan specifiek voor hem belangrijke relaties onderhouden met leeftijdgenoten (huisgenoten), familie en buren.
- De jongere leert gebruik te maken van een sociaal netwerk en deze te onderhouden, dat bijdraagt aan een zelfstandig bestaan.
- De jongere kan naar aanleiding van persoonlijke, intimiteits- of zingevingsvragen zo nodig met anderen in gesprek en oriënteert zich op vragen rondom seksuele relaties.
- De jongere ontwikkelt probleemoplossend vermogen; durft hulp te vragen en kan oplossingen zoeken.
- De jongeren ontwikkelt sociale vaardigheden; waaronder het kunnen overleggen met anderen.
- De jongere wordt zich bewust van zijn eigen manier van reageren op (sociale) situaties en hij groeit in vaardigheden om hier op een goede manier mee om te gaan (bijv. de jongere groeit in het beter interpreteren van bepaalde sociale intenties, waardoor hij minder vaak een negatieve oplossing kiest).
- De jongere heeft oog voor zijn fysieke gezondheid (lichamelijk welzijn) en ontwikkelt vaardigheden voor een goede zelfzorg, zoals koken, aandacht voor grenzen ten aanzien van alcohol en drugs (vermijden van risicovolle leefstijl) en aandacht voor uiterlijke verzorging.
- De jongere ontwikkelt werknemers- of studievaardigheden; zoals op tijd komen en afspraken nakomen, structuur handhaven.
- De jongere ontwikkelt een zinvolle dagbesteding, neemt zo mogelijk deel aan georganiseerde activiteiten zoals sport en spel.
- De jongere ontwikkelt financiële vaardigheden; zoals op tijd vaste lasten betalen en budgetteren (rondkomen met het inkomen).
- De jongere heeft oog voor het belang van een plek om te wonen in een goede verstandhouding met andere bewoners.
- De jongere kan op een passende wijze omgaan met autoriteit, regels en instanties in de samenleving.
- De jongere kan zorg dragen voor zijn omgeving, passend in goed burgerschap, zoals de zorg voor de buurt.
- Het voorkomen van medicaliseren van problemen, met als gevolg dat onnodige (dure) interventies niet worden ingezet.

Tabel 1 en 2: Gebieden waarop jongeren ondersteuning nodig hebben en waarop de jongeren groeien. Uit: Een onderzoek naar de behoeftes van jongeren op het gebied van zelfstandig wonen

Beoogde effecten om de omgeving en de betrokkenen:

- Impact op de sociale context van de jongeren: het sociaal netwerk verhoudt zich tot de jongere waardoor er ook sprake is van verandering in de context.
- De aanwezigheid van een Kansrijk Wonen huis kan bijdragen aan meer samenhang in een buurt.
- De betrokken vrijwilligers ontwikkelen vaardigheden dit zij ook op andere terreinen van hun sociale of professionele leven kunnen inzetten.

4 Theoretische onderbouwing

Aan Kansrijk Wonen ligt een aantal theorieën ten grondslag waarmee uitdrukking wordt gegeven aan bepaalde denkbeelden over de manier waarop het gedrag van jeugdigen kan worden beïnvloed. Het gaat in dit hoofdstuk om theoretische achtergronden van het handelen van de hulpverleners ten aanzien van de doelgroep jongeren.

Het versterken van eigen kracht van jongeren is een belangrijke pijler binnen Kansrijk Wonen. Hoewel er geen eenduidige definitie is, heeft het begrip 'eigen kracht' betrekking op het aanboren, vergroten en benutten van sterke kanten van jongeren, ouder sen belangrijke anderen met behulp van vrijwilligers en professionals, als 'professional friends'. Daarnaast wordt van het sociaal netwerk van jongeren (en hun ouders) een grotere betrokkenheid gevraagd voor de ondersteuning van deze jongeren. Door het versterken van de eigen kracht op deze twee gebieden, kunnen jongeren meer grip op hun leven krijgen.

4.1 Jongeren in de adolescentiefase en jongerenwerk

Hoewel het met veel jongeren in Nederland goed gaat, heeft een groeiende groep jongeren hulp nodig bij het volwassen worden. Het leven in de huidige samenleving wordt complexer en de adolescentiefase verloopt langer. Door de individualisering ontstaan meer mogelijkheden, maar verdwijnen vanzelfsprekendheden, hetgeen van jongeren meer zelfsturing, creativiteit en discipline vraagt. Voor jongeren is het verwerven van een zelfstandige plek in de samenleving moeilijker en is er vanuit de samenleving minder spontane betrokkenheid en ondersteuning bij het volwassen worden (Metz, 2015).

Daarnaast is ook uit onderzoek over het sociale brein bekend de adolescentieperiode een zoektocht is, waarbij adolescenten een conflict ervaren over wie ze zijn, wat te maken heeft met de ontwikkeling van de frontale cortex, het deel van de hersenen waarin verschillende functies worden geregeld, zoals plannen, sociaal gedrag en impulsbeheersing. De natuurlijke rijping van de hersenen loopt door tot ver na het twintigste jaar. In de late adolescentiefase (16-22 jaar) komen de hersenen geheel tot ontwikkeling. De omgeving, opgedane ervaringen en zintuiglijke prikkels zijn bepalend voor deze hersenveranderingen. De omgeving heeft dus veel invloed op jongeren. Familie, vrienden, school en sociale achtergrond bepalen via de hersenen de ontwikkeling van de jongeren. De meeste adolescenten ontwikkelen zich tot sociale en betrokken jongeren. Toch wordt de adolescentie vaak gezien als een risicovolle periode. Jongeren tot 22 jaar oud zouden bijvoorbeeld gevoeliger zijn voor depressies, regelovertredend gedrag en middelengebruik. Pas in de late adolescentiefase leren de jongeren de gevolgen van hun handelingen te overzien, ook op de lange termijn. Jongeren zijn rond hun 24e levensjaar in staat om weloverwogen keuzes te maken (Crone, 2009; 2015).

Kansrijk Wonen ondersteunt jongeren met een vraag omtrent zelfstandig leren wonen, op een 'spontane, normaliserende' manier, gericht op zelfstandigheid, zelfsturing en verbinding met de omgeving (Movisie, Kansrijk Wonen).

Citaat uit een interview met Lambert Jongetjes (coördinator Kansrijk Wonen):

> ***"Het gaat hier om hoe je je leven leeft, hoe je met anderen omgaat en wat je van je leven wil maken. Het gaat hier om zelfstandig worden, een toekomst opbouwen, een nog leuker persoon worden dan je al bent en een verbinding vinden/ontdekken met andere mensen. Ontdekken dat je een beetje grip krijgt op je leven, niet steeds maar achter de feiten (lees problemen) aanlopen, niet steeds mensen hoeven te ontlopen, gewoon fouten mogen maken zonder afgebrand te worden, leren feesten en morgen weer kunnen werken of naar school gaan (waar je eerder drie dagen niet meer op kwam dagen),***

gewoon tegen vrienden kunnen zeggen: "Vanavond niet want ik moet er morgen op tijd uit." Ontdekken dat je gewoon aardappels kunt koken, ontdekken dat het weekend maar twee dagen telt in plaats van zeven, ontdekken dat je naast school en werk zelfs nog tijd over hebt om te sporten, ontdekken dat het ook jou lukt om gewoon op tijd op werk of school te komen, gewoon ontdekken dat een beetje structuur best wel lekker is. Ontdekken dat je zelf de sleutel wordt/bent naar succes: verantwoordelijkheid nemen hiervoor" (Interview met L. Jongetjes, MOVISIE).

De jongerenwerker van Kansrijk Wonen, zowel de coach als coördinatoren, werken ontwikkelingsgericht. Het gaat hierbij om de persoonlijke, sociale en maatschappelijke ontwikkeling naar zelfstandigheid en volwassenheid, die bestaat uit een combinatie van identiteitsvorming, met emotionele en morele ontwikkeling, het leren van levensvaardigheden en sociale en maatschappelijke participatie. De jongerenwerker helpt bij het opbouwen van een sociaal netwerk, het aanpakken van persoonlijke- of sociale problemen, het ontwikkelen van sociale vaardigheden, het bewust worden van noodzakelijke omgangsvormen, het vinden van positieve vormen van vrijetijdsbesteding, het bevorderen van actieve participatie in de samenleving en het vinden van een toekomstperspectief. De waarde van jongerenwerk in het algemeen en dat van Kansrijk Wonen is dat jongerenwerkers door hun verbindingsfunctie kunnen helpen voorkomen dat vooral kwetsbare jongeren afglijden naar een kansloze positie in de samenleving. Jongeren kunnen zich daarbij vaak buitengesloten voelen en afglijden naar apathie, frustratie en woede, hetgeen door de samenleving voelbaar is in allerlei vormen van overlast. Door de verbindingsfunctie draagt het jongerenwerk bij aan sociale integratie en ook doordat zij bruggen slaat tussen de verschillende leefwerelden van jongeren, met oog voor diversiteit en naast die van gezin, school en werk. Het jongerenwerk is dus ontwikkelingsgericht, daarnaast preventief, door jongeren vroegtijdig te bereiken, bijvoorbeeld met een Eigen-Kracht-Centrale.

Voorts is het jongerenwerk curatief, met het doorverwijzen naar gespecialiseerde hulp en draagt bij aan het normaliseren en afschalen en heeft een repressieve bijdrage in de samenleving door het voorkomen van overlast. Veel jongeren die overlast geven, ontberen positieve rolmodellen, die ze in hun omgeving niet kunnen vinden. Het jongerenwerk geeft prioriteit aan het gewone opvoeden en opgroeien door te bouwen aan een basisinfrastructuur waarin alle jongeren zich thuis voelen, zichzelf kunnen ontdekken en kunnen ervaren dat zij deel van de samenleving zijn (Metz, 2015).

Voor het werken met de jongeren is hun leefwereld het vertrekpunt voor de beroepskrachten en vrijwilligers van Kansrijk Wonen; door het aansluiten bij de plekken waar zij zijn en bij het eigen perspectief en ervaring van jongeren. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van een Kansrijk Plan, waarin zelfopgestelde doelen staan vermeld om de zelfstandigheid te leren vergroten (zie zelfstandigheidsmatrix dat is ontwikkeld door de GGD Amsterdam). Niet alle jongeren maken een Kansrijk Plan. Voor sommige jongeren werkt een plan juist niet. Ook hierin wordt aangesloten bij de startpositie van de jongere. Een Kansrijk Plan is vooral een leidraad voor coaches.

4.2 Vrijwillige inzet in relatie tot beroepskrachten

Micha de Winter doet met zijn pedagogische civil society een beroep op meer vrijwillige inzet in het opgroeien en opvoeden van kinderen en jongeren. Vrijwillige inzet betekent een uitbreiding van het aantal omgevingen. De (her)waardering van de pedagogische civil society is mede ontstaan als antwoord op het verdwijnen van pedagogische omgevingen. Vrijwillige inzet biedt een andere leeromgeving dan die van thuis en school, omdat vrijwillige inzet meestal plaatsvindt in de vrije tijd, hetgeen beter is voor het verwerven van bepaalde vaardigheden. Daarnaast kan vrijwillige inzet bijdragen aan een kwalitatief betere omgeving, doordat jongeren met de inzet van vrijwilligers meer persoonlijke aandacht kunnen krijgen. De sociale kwaliteit van de omgeving bepaalt de waarde voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren (De Winter, 2011).

In het ecologische model van Bronfenbrenner (1979, 1994) wordt uitgegaan van een samenspel van deelsystemen met onderlinge relaties en er wordt holistisch gedacht ten aanzien van omgevingen van jongeren. Het ecologische model baseert zich op een systeemgerichte visie (Bronfenbrenner, 1979, 1994). Hierbij wordt de ecologische omgeving in vier subsystemen (lagen) onderscheiden die dynamisch met elkaar samenhangen en tegelijkertijd invloed uitoefenen op de jongere:

- Het microsysteem: omgeving die de jongere direct ervaart (zoals gezin, familie, school, vrienden, buurt).
- Het mesosysteem: de wederzijdse beïnvloeding van de microsystemen (zoals onrust in de familie of in de buurt die invloed heeft op het gezin, de school of problemen op het werk).
- Het exosysteem: de settings waarvan de jongere niet direct deel uitmaakt maar die wel invloed kunnen hebben op de ontwikkeling (zoals de sociaaleconomische omstandigheden, het politieke systeem).
- Het macrosysteem: systemen die bestaan op cultureel en subcultureel niveau (normen, waarden van het land/de cultuur).

Bronfenbrenner gaat ervan uit dat de ontwikkeling van een jongere wordt beïnvloed door mensen, gebeurtenissen en ontwikkelingen in de omgeving. Alle lagen hebben met elkaar te maken en zijn niet los van elkaar te zien. De verschillende lagen beïnvloeden elkaar en ook binnen de verschillende lagen vindt beïnvloeding plaats. Bronfenbrenner benadrukt dat vooral de directe interacties met jongeren van wezenlijk belang zijn voor hun ontwikkeling. De interacties tussen de jongere en zijn omgeving worden in dit model beschreven als wederkerig, complex en gedurende het leven in toenemende mate complex. Later heeft Bronfenbrenner en Ceci (1994) dit model nog verder aangevuld tot het bio-ecologische model met vanaf dat moment meer aandacht voor de biologische factoren.

Bronfenbrenner stelt dat het opgroeien van kinderen en jongeren het resultaat is van interacties tussen aan de ene kant het kind en aan de andere kant een complexe omgeving die bestaat uit een microsysteem (familie, klas en vrienden), het exosysteem (instituties zoals de school, sportclub en de werkgevers van de ouders) en het macrosysteem (de politieke, culturele en economische situatie in de samenleving (Bronfenbrenner, 1979, 1989). De interacties van het kind met het microsysteem hebben de vorm van directe, persoonlijke relaties, terwijl de interacties van het kind met het exo- en macrosysteem de vorm hebben van deelnemen in de omgeving. Het hebben van persoonlijke en emotionele bindingen met anderen is een voorwaarde voor een gezonde en positieve ontwikkeling van kinderen en jongeren. De betekenis van persoonlijke en emotionele bindingen voor het opgroeien en ontwikkelen van jongeren wordt bevestigd door empirisch onderzoek dat uitwijst dat steun van ouders of andere nauwe verwanten bijdraagt aan een goede schoolloopbaan of prestaties in sport (Cohen de Lara, 2010) en omgekeerd, dat spijbelen of kleine criminaliteit vaak een direct gevolg is van een gebrek aan sociale bindingen (Metz & Meijs, 2015).

De netwerktheorie en sociale psychologie bevestigen de betekenis van de omgeving voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren, waarbij de omgeving zowel als een risicofactor als een beschermende factor voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren wordt gezien. Beschermende omgevingsfactoren zijn sociale controle, informele ondersteuning en conformistische rolmodellen, pro-sociale vrijetijdsactiviteiten en een adequate opvoedingsstijl (Houkes & Kok, 2009). Samengevat spelen volgens de ecologische systeemtheorie persoonlijke relaties en de sociale omgeving een belangrijke rol in de gewone ontwikkeling van kinderen en jongeren (Metz & Meijs, 2015).

Doordat in vrijwilligerswerk het contact en de participatie op vrijwillige basis plaatsvinden, ontstaan er mogelijk andersoortige relaties en omgevingen voor opgroeien en ontwikkelen dan in professionele dan wel institutionele contexten (Metz & Meijs, 2015).

Volgens Metz en Meijs zijn er vier kenmerken van vrijwillige inzet die verklaren waarom vrijwilligers mogelijk gemakkelijker dan beroepskrachten persoonlijke en betekenisvolle relaties aangaan met de jongeren:

a) Vrijwillige inzet wordt door de jongeren als meer gelijkwaardig gewaardeerd.
b) In veel peer-to-peer-projecten wordt nabijheid geboden; door de overeenkomst tussen vrijwilliger en jongere ontstaat een vertrouwd gevoel tussen de vrijwilliger en jongere. Met beroepskrachten wordt vaak een grotere afstand ervaren.
c) Kinderen, jongeren en hun ouders ervaren de inzet van een vrijwilliger vaak als meer echt en oprecht. Dit komt omdat de vrijwilliger geen formele relatie heeft met de deelnemer.
d) Vrijwilligers worden door de jongeren gezien als meer toegankelijk en dus minder bedreigend dan beroepskrachten. Regelmatig ontwikkelt een vrijwillige relatie zich tot een duurzame en lange termijnrelatie, waardoor er meer continuïteit is (Metz & Meijs, 2015).

Regelmatig ontbreekt echter in vrijwilligersnetwerken de pedagogische deskundigheid die noodzakelijk is voor het creëren van een kwalitatief goede en veilige leeromgeving. Voor een positief pedagogisch klimaat zijn begeleidingsvaardigheden en aandacht voor de ontwikkeling van het individu noodzakelijk.

Volgens Metz & Meijs (2015) liggen er kansen voor vrijwillige inzet op het terrein van persoonlijke relaties, in contexten gericht op samenwerking, in aanvulling op professionele begeleiding. Door de mogelijk beperkte expertise op het terrein van pedagogische begeleiding, kan vrijwillige inzet beter ingezet worden in aanvulling op beroepskrachten die wel over de benodigde expertise beschikken. Kansrijk Wonen zet vrijwilligers, waaronder rolmodellen, in naast beroepskrachten om jongeren te ondersteunen, waardoor zowel gebruik gemaakt wordt van de voordelen om vrijwilligers in te zetten en het nadeel, (namelijk een beperktere pedagogische deskundigheid) wordt gecompenseerd door aansturing van de vrijwilligers en zo nodig directe bemoeienis met jongeren door beroepskrachten.

4.3 De beroepskracht van Kansrijk Wonen als ‘professionele vriend’

De ‘professionele vriend’ is door van Ewijk geïntroduceerd om te voorzien in de behoefte van mensen om een nabije professional of vriend te hebben die samen met hen de complexiteit aanpakt. Hiermee wordt een verschil aangegeven met de tot nu toe gebruikelijke visie op jeugdwerkers, waarbij de aandacht nu niet meer uitgaat naar medicaliseren, therapeutiseren, specialiseren, fragmentariseren, maar op een ‘gezonde, normale’ wijze meedoen in de samenleving, het socialiseren. Terecht komen in een gespecialiseerde en geïnstitutionaliseerde behandeling is sociaal ongewenst, omdat het de inzet om jongeren te activeren kan belemmeren. Het is van groot belang dat jongeren worden geactiveerd deel te nemen aan werk, onderwijs en vrije tijd, dat ze in beweging komen, richting vinden en patronen leren doorbreken. Activeren kan niet zonder inbedden, bijvoorbeeld met een stress-buffering-zone (een zone creëren voor het verminderen van stress) en andere bufferprocessen (Van Ewijk, 2014; Van der Pas, 2015). De professionele vriend is iemand die op de achtergrond bereikbaar blijft en zaken in de gaten houdt, maar die als het nodig is, er is en in actie komt. De professionele vriend is ingesteld op het activeren en inbedden. Hij richt zich even sterk op de omgeving als op de persoon en die omgeving is niet alleen het gezin, maar ook de school of het werk, is ook de buurt en groep, is het hele familienetwerk, bestaat uit vrienden en bekenden. Zijn instelling is niet doorverwijzen maar er-bij-halen. Natuurlijk weet en kan hij niet alles. Sterker nog, hij heeft de eigen kracht van de persoon en de omgeving nodig, maar ook de expertise van de tweede lijn. De professional is in de buurt, d.w.z. dat de directe omgeving een belangrijke rol speelt (Van Ewijk, 2014). Er zijn volgens van Ewijk verschillende fasen in (professionele) vriendschap, waarbij in de eerste fases het accent ligt op vriendschap en in de twee laatste fases op professionals.

In de eerste fase is de vriend iemand die heel dichtbij is, bijna altijd de ouder. Als die ouder geen vriend (meer) is of niet meer deskundig genoeg, gaat de jongere op zoek naar steun in het familie- en vriendennetwerk, waarmee hij een vriend kan vinden op enige afstand, een grootouder, een tante, een goede vriend. In sommige gezinnen is daarbij interventie van buiten nodig om de kracht van het persoonlijk netwerk te gebruiken (Eigen Kracht Conferentie).

De derde fase in (professionele) vriendschap is de erkenning dat er in het netwerk geen vriend is die een antwoord heeft

op de vraag van de jongere of adequaat weet om te gaan met de complexiteit waarin de jongere en het gezin zich bevinden. Dan kan men op zoek naar allerlei vormen van vrijwilligerswerk, zoals een coach, mentor, bemiddelaar.

Als de voorgaande twee vrijwillige fases niet voldoen, komt de professional in beeld, waarbij het contact met die professional alle kenmerken heeft van professionele vriendschap. De professional is als een vriend die op zekere afstand is en deskundigheid heeft die kan helpen de complexiteit enigszins te ontrafelen en te verlichten op materieel en immaterieel gebied; op het niveau van de persoon, gezin, klas en werkplek, als dat nodig is. De professionele vriend staat de jongere en gezin bij door middel van advies, coaching en er expertise bij te halen en aan omgevingsfactoren te werken.

Een aantal vaardigheden die de professionele vriend heeft: “Een professionele vriend is in de complexere situaties een hoogwaardige professional die veel weet van achterstanden, stoornissen, culturen, maar vooral in staat is om mensen in beweging te krijgen en die vaak lange tijd beschikbaar en in de buurt blijft. Deze professional weet wanneer hij wie nodig heeft; dit kan uit het informele netwerk van de school, van het werk of uit de gespecialiseerde hulpverlening zijn. Het is de kunst om in te schatten wat er aan de hand is, wat er speelt, waar gevaren en waar mogelijkheden liggen, wie aan zet is en hoe de complexiteit aan te vatten” (Van Ewijk, 2014). Een andere belangrijke vaardigheid is het verbinden, namelijk zich verbinden met de hulpvrager en zijn directe omgeving, verbinden met andere professionals in de eerste lijn, met de specialisten in de tweede lijn en de ervaringsdeskundigheid van de nulde lijn. De professionele vriend is voorts in staat een jongere en zijn omgeving vanuit verschillende perspectieven en zelfredzaamheidsdomeinen waar te nemen (Van Ewijk, 2014). Complexiteit is het kenmerk van de meeste situaties waar jongerenwerkers zich mee bezig houden, waarbij een eenduidige diagnose of aanpak vaak niet mogelijk is, maar op een juiste manier interveniërend handelen wel geboden is. Het is verder van belang dat de professionele vriend het hele sociale domein overziet, denkt en werkt vanuit het sociaal model (mens in relatie met de context en samenleving) en vertrouwd is met het kennis-handelingsdomein van de jeugdwerker (Van Ewijk, 2014). Kansrijk Wonen ziet de eigen positie naast de jongere, die in ontwikkeling is naar zelfstandigheid, waarbij men gefaseerd gebruik maakt van de (professionele) vriendschap met jongeren.

Het sociaal activeren van de jongere heeft een verbinding met actief burgerschap in de zin dat iedere burger zelf verantwoordelijk is voor zijn levens- en werkomstandigheden en zijn gedrag, en dat iedere burger mede verantwoordelijk is voor zijn directe omgeving, wijdere omgeving en de samenleving. Burgerschap is relationeel en relatief, omdat ieder mens naar vermogen zich kan inzetten en er geen vaste standaard voor is. Uitganspunt is dat hoeveel beperkingen, stoornissen of achterstanden iemand ook mag hebben, je blijft geloven in het werken aan het vergroten van zelfredzaamheid en betrokkenheid op de omgeving. Daarnaast is burgerschap een gezamenlijke opdracht van iedere burger, van de overheid en markt en ook van organisaties of initiatieven, zoals Kansrijk Wonen, die jongeren hierin bijstaat, bijvoorbeeld in het actief deelnemen aan het samenleven in de buurt waar de jongere woont.

4.4 Eigen kracht

Eigen kracht is volgens van Yperen: ‘Het aanboren, vergroten en benutten van eigen sterke kanten en van het sociale netwerk van burgers om te zorgen dat zij weer grip krijgen op hun leven en in staat zijn (lichte) problemen op te lossen en waar mogelijk te voorkomen in de toekomst’ (NJI, 2014). Bij Kansrijk Wonen willen de coördinatoren gebruik maken van de eigen kracht van de jongeren, zodat ze weer grip krijgen op hun eigen leven en willen hierbij gebruik maken van de kracht van het netwerk.

Kansrijk Wonen maakt gebruik van Eigen-Kracht-conferenties of varianten daarvan bij de ondersteuning van de jongere en kan deze ook aanbieden als de jongere niet gaat wonen in een van de huizen.

“Een Eigen-kracht-conferentie is een bijeenkomst van familieleden in de ruimste zin van het woord. De inhoud van het begrip ‘eigen kracht’ hangt samen met de wens om de autonomie van ouders of familie over de zorg van hun kinderen te versterken. Het benadrukt de verantwoordelijkheid voor

het oplossen van problemen en de mogelijkheden daartoe" (Van Pagee, 2003). De theoretische concepten zijn verbonden met de opvatting dat een hulpvrager het meeste baat heeft bij een stimulerende en activerende aanpak. Men ziet burgers als eigenaar van hun probleem en verwacht dat zij een oplossingsstrategie bedenken, waarbij de Eigen-Kracht-conferentie een besluitvormingsmodel biedt wat hieraan voldoet (Van Pagee, 2003). Het model is geïnspireerd op de Family Group Conferencing uit de Nieuw-Zeelandse Maoricultuur. Het model draagt bij aan het versterken van de sociale structuur in de samenleving door het eigen vermogen tot keuzes van individuele burgers te activeren. De cirkel van betrokkenen bij het proces van planning en besluitvorming wordt groter gemaakt en de leden van het sociale netwerk worden in staat gesteld om daarvoor verantwoordelijkheid te nemen. Hiermee wordt de eigen kracht van het netwerk gemobiliseerd, wat men ook dient te onderhouden (Van Pagee, 2003).

4.5 Ervaringsdeskundigheid

Kansrijk Wonen maakt gebruik van de ervaringsdeskundigheid van jongeren, door gebruik te maken van de deskundigheid van jongeren in het hoofdbewonerschap, welke positie ook door jongeren ingenomen kan worden die eerst bewoner waren.

In haar aanpak en handleiding gebruikt Kansrijk Wonen dezelfde uitgangspunten die jongeren ook aangeven in het project 'I'm Ready' (NJI, 2016). In dit rapport doen jongeren uit de jeugdzorg aanbevelingen voor het verbeteren van de voorbereiding op zelfstandigheid:

1) Wees op tijd en begin aan zelfredzaamheid te werken bij 16 jaar.
2) Werk aan een concreet toekomstplan met toekomstwensen en helderheid over zaken die geregeld moeten worden.
3) Zorg voor een persoon om op terug te vallen; iemand met wie een 'klik' is en die vertrouwen heeft.
4) Doe de afbouw van hulp niet te snel om onzekerheden te voorkomen en niet voordat vervolghulp is geregeld.
5) Neem een open houding aan in het contact en ondersteunen van jongeren.
6) Richt hulp zodanig in dat ouders/familie erbij betrokken worden en de relatie met hen verbetert.
7) Maak hulpverlening minder probleemgericht; focus op kansen en mogelijkheden.
8) Zorg voor betaalbare huisvesting en zorg voor een zinvolle dagbesteding.
9) Geef begeleiding in financieel beheer.
10) Bied maatwerk: geen standaarden of protocollen, maar werk met personen met persoonlijke wensen.

Kansrijk Wonen voldoet aan de tien aanbevelingen die de jongeren in het project 'I'm Ready' aangeven. De coaching vanuit Kansrijk Wonen is daarmee afgestemd op wat jongeren aangeven graag te willen.

4.6 De relatie staat centraal

De professionals en vrijwilligers zijn present in het contact met de jongeren. Het gaat hierbij om een praktijk waarbij de coördinator, coach en hoofdbewoner "zich aandachtig en toegewijd op de ander betrekt, zo leert zien wat er bij die ander op het spel staat – van verlangens tot angst – en die in aansluiting dáárbij gaat begrijpen wat er in de desbetreffende situatie gedaan zou kunnen worden en wie hij/zij daarbij voor de ander kan zijn. Wat gedaan kan worden, wordt dan ook gedaan. Een manier van doen, die slechts verwezenlijkt kan worden met gevoel voor subtiliteit, vakmanschap, met praktische wijsheid en liefdevolle trouw" (Baart, 2016).

Kansrijk Wonen zet de relatie met de jongere centraal, waarin de jongere veel kan leren, evenals hij leert en heeft geleerd in de opvoeding van zijn ouders. Kansrijk Wonen probeert aan te sluiten op de opvoedingsrelatie die de jongere heeft met zijn ouders en hierop met coaching verder te bouwen.

Citaat uit een interview met Lambert Jongetjes (coördinator Kansrijk Wonen):

> ***"Soms hebben we zoveel meegemaakt in het verleden en hebben we zoveel last van bepaalde aangeleerde patronen dat we elkaar niet altijd begrijpen of zelfs versterken. Dat mag maar we***

komen er op terug. Net als bij een conflict. Dat kan pittig zijn maar conflicten zijn voor ons ook een bewijs dat we elkaar de moeite waard vinden, dat we geïnteresseerd zijn in de ander, dat we de ander willen leren kennen en dat de intentie is om er samen sterker uit te komen.

Dat is Kansrijk Wonen. Eigenlijk heel normaal leven. Eigenlijk een project met hele normale jongeren, met hele normale buren, met hele normale coaches, met hele normale coördinatoren. Gewoon mensen zoals jij en ik. Wie is er eigenlijk niet normaal?! En wie bepaalt wat normaal is: soms ik, soms jij en meestal wij samen omdat we elkaar ergens ontmoeten." (Interview met L. Jongetjes, Movisie).

5 Randvoorwaarden voor uitvoering

5.1 Organisatorische factoren

Kansrijk Wonen kan worden uitgevoerd door organisaties die actief zijn op het gebied van maatschappelijke opvang, waarbij oog is voor de relatie en de context van de jongere. Welzijnsorganisaties sluiten vaak goed aan bij de uitgangspunten van Kansrijk Wonen. Van belang is het snel inspelen op ontwikkelingen, een snelle besluitvorming, ondernemerschap en loslaten.

In de inleiding van het NJI-rapport 'Van 18-min naar 18-plus' wordt geconcludeerd: "Om alle jongeren te ondersteunen richting participatie en zelfredzaamheid is een integrale en preventieve aanpak nodig van de gemeente en partners op de leefgebieden onderwijs, werk, inkomen, zorg, veiligheid en wonen. Deze aanpak vraagt om aandacht, tijd, strategie, creativiteit en lef" (NJI en VNG, 2016). In deze beschrijving is Kansrijk Wonen te herkennen als zijnde een dergelijke integrale en preventieve aanpak.

5.2 Samenwerking

Samenwerking vindt plaats met gemeenten en woningcorporaties indien deze betrokken zijn bij de verhuur van een woning. Daarnaast wordt er afgestemd met een verwijzer wanneer die betrokken is bij een aanmelding. Bijvoorbeeld straathoekwerk, CJG, jeugdzorg enz. Voor de backoffice en organisatieondersteuning maakt Kansrijk Wonen gebruik van de Profila Zorggroep.

Wanneer externe begeleiding van de jongere die bij Kansrijk Wonen woont, gewenst is, wordt dit geleverd door maatschappelijk werk of andere organisaties die passende begeleiding kunnen geven. Hulpverleners zoeken meer naar vormen van lichtere begeleiding voor de problemen van jongeren, waar het concept van Kansrijk Wonen goed bij past. Kansrijk Wonen is in de buurt gericht op samenwerking en investering in de buurt, waardoor er een samenbindend effect kan ontstaan door hun aanwezigheid.

Jongeren die niet in aanmerking komen voor een plek vanwege een te grote zorgbehoefte en die niet of nog niet bekend zijn bij de hulpverlening, worden in overleg voor een passende verwijzing in contact gebracht met andere instellingen, zoals het CJG.

Alle instanties die een woonplek zoeken voor jongeren in problemen met onvoldoende mogelijkheden om zelfstandig te kunnen wonen, kunnen jongeren in contact brengen met Kansrijk Wonen.

5.3 Deskundigheid van medewerkers

Van medewerkers wordt verwacht dat ze een opleiding hebben die is gericht op kennis van de doelgroep, en affiniteit hebben met en kennis hebben van de manier waarop deze jongeren het beste kunnen worden begeleid. Ze beschikken over coachingvaardigheden voor het coachen van vrijwilligers en hoofdbewoners. Medewerkers zijn ondernemend, kunnen out of the box denken en hebben leidinggevende capaciteiten en een natuurlijk overwicht.

Het streven is om de huidige coördinatoren te registeren in het SKJ en aan nieuwe coördinatoren wordt de eis gesteld dat ze geregistreerd zijn in het SKJ. Een coördinator opereert nooit alleen.

5.4 Deskundigheidsbevordering

Kennis en vaardigheden van de medewerkers, zowel de betaalde krachten (coördinatoren) als de vrijwilligers (coaches), moeten op peil gehouden worden en ingebed zijn in scholingsbijeenkomsten, themabijeenkomsten en intervisie.

5.5 Caseload

Een coach verbindt zich aan een traject van één (maximaal twee) jongere(n). In een huis wonen maximaal vier jongeren, waarvan één hoofdbewoner is

Literatuur

Baart, A (2011). *Een theorie van de Presentie*. Den Haag: Boom Lemma.

Baart , A. (2016). *Presentie*. Geraadpleegd op 15 september 2016. http://www.andriesbaart.nl/presentie/

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human development. Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. & Ceci, S.J. (1994). *Nature-nurturereconceptualized in developmental perspective: A bio-ecological model.* Psychological Review, 101(4), 568-586.

Bronfenbrenner, U., Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental processes. In W. Damon (Ed.). *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development*, 5th edition, Volume 1, 993-1028. New York, NY: Wiley.

Cohen de Lara, H. (2009). Keien van kinderen: Een boek voor ouders van Jonge kinderen. Tilburg: Zwijsen. Geraadpleegd op 1 september 2016. www.cohendelara.com/pdf/talenten.pdf

Crone, E. (2009). *Het puberende brein*. Amsterdam: Bert Bakker.

Crone, E. (2012). *Het sociale brein*. Amsterdam: Bert Bakker.

Ewijk van, H. (2014). *Omgaan met sociale complexiteit. Professionals in het sociale domein*. Amsterdam: SWP.

Ewijk van, H. (2015). Om de jeugd. Perspectief voor beleid en praktijk. Clarijs, R. red. H5. *Sociale competenties als de moderne sociale kwestie*. Amsterdam: SWP.

Houkes, A. & L. Kok (2009). Effectiviteit informele netwerken. In opdracht van de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Amsterdam.

Metz, J., Meijs, L. (2015). Om de jeugd. Perspectief voor beleid en praktijk. Clarijs, R. red. H 8. *Pedagogische betekenis van vrijwillige inzet*. Amsterdam: SWP.

Metz, J. (2015). Om de jeugd. Perspectief voor beleid en praktijk. Clarijs, R. red. H. 25. *Jongerenwerk: partner in de wijk van de toekomst*. Amsterdam: SWP.

Pagée, R. van (2003). Eigen Kracht (Family Group Conference in Nederland): Van model naar invoering. Amsterdam: SWP.

Pas, A. van der e.a (2015). *Ouderschapsgroei en Bufferprocessen*. Amsterdam: SWP.

Movisie (2016). *Praktijkvoorbeeld Jongeren leren op eigen benen staan*. Geraadpleegd 1 september 2016. (https://www.movisie.nl/praktijkvoorbeeld/jongeren-leren-eigen-benen-staan.

Movisie (2016) Artikel Kansrijk Wonen: *Ticket naar kansrijke bestemming*. Geraadpleegd 1 september 2016. https://www.movisie.nl/artikel/kansrijk-wonen-ticket-naar-kansrijke-bestemming

Movisie (2016). *Artikel Kansrijk Wonen Noord Veluwe*. Geraadpleegd 1 september 2016. https://www.movisie.nl/artikel/kansrijk-wonen-noord-veluwe

Movisie (2016). *Zelfredzaamheidmatrix.* Geraadpleegd 1 september 2016. https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/GGD%20Amsterdam%20Zelfredzaamheid-Matrix%202013%20[MOV-1831866-0.1].pdf

Movisie (2016). *Presentatie van Lambert Jongetjes*. Geraadpleegd 1 september 2016. https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Doe%20maar%20normaal%20-%20Presentatie%20van%20Lambert%20Jongetjes%20%5bMOV-2187577-1.0%5d.pdf

NJI (2016). *Eigen Kracht Conferentie*. Geraadpleegd 1 september 2016. http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/EigenKrachtConferentie.pdfNJI(2016). *Ronde Tafelsessie: Wat te doen na 16 plus?* NJI i.s.m. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (directie jeugd), Ministerie van Veiligheid en Justitie, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Stichting Alexander 2015. Geraadpleegd op 1 september 2015 http://www.nji.nl/nl10/Download-NJi/Ronde_tafelsessie_Wat_te_doen_na_16_plus.pdf

NJI (2016). *"Van 18-min naar 18-plus" HANDREIKING VOOR GEMEENTEN BIJ DE OVERGANG VAN JEUGD NAAR VOLWASSENHEID.* Geraadpleegd op 1 september 2016. http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Handreiking-van-jeugdnaarvolwassenheid.pdf

Winter, M. de (2011). Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding. Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding. Amsterdam. Uitgeverij SWP.

Yperen, T. van (z.d.). *Eigen kracht: een andere visie op verlenen én krijgen van hulp*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Yperen, T. van (2016). *Om eigen kracht aan te spreken heb je beroepskrachten nodig*. Geraadpleegd 15 september 2016. http://www.socialevraagstukken.nl/om-eigen-kracht-aan-te-spreken-in-de-jeugdzorg-heb-je-beroepskrachten-nodig/

Yperen, van T., z.d.; Hoek, (2014). Denktank Transformatie Jeugdstelsel. *Versterken eigen kracht*. Geraadpleegd 15 september 2016. http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/Wat-werkt-versterken-van-eigen-kracht.pdf

Thuis en op school gaat het niet goed en ook is het lastig om het financieel op een rijtje te krijgen. Dit zijn zomaar een paar zaken waardoor jongeren niet weten hoe het verder moet. Met coaching en een tijdelijke woonplek biedt Kansrijk Wonen deze jongeren een mogelijkheid om de problemen in hun leven de baas te worden. In een huis van Kansrijk Wonen kunnen deze jongeren ongeveer een jaar terecht. Na een jaar kunnen ze meestal op eigen benen staan en hebben ze een netwerk waar ze op terug kunnen vallen.

ISBN 978-90-75545-78-4

9 789075 545784 >

Werkplaats SOCIAAL DOMEIN Zwolle

viaa